PG
1464
.K6
1901
IMS

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/kosovosrpskena00nova

The Institute of Mediaeval Studies
LIBRARY
Toronto, Ontario

KOSOVO

SRPSKE NARODNE PJESME O BOJU NA KOSOVU.

POKUŠAJ, DA SE SASTAVE U CJELINU KAO SPJEV.

ŠESTO IZDANJE.

SA 3 SLIKE.

1901.
TISAK I NAKLADA KNJIŽARE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH), ZAGREB.

Car Lazar.

O ovom pokušaju.

Naučni se svijet odavna divio Ilijadi i Odiseji veličanstvenim spjevovima klasičke starine.

Nakon svega istureno je pitanje, kako su postali ti spjevovi? Jesu li oni djelo jednoga ili više umova, jednoga ili više naraštaja; jesu li postali u jedan mah, ili su im dijelovi dugo živjeli svojim posebnim životom kao pojedine cjeline? Je li ih kakav divni pjevač sklopio u jedan mah, ili su na tome radile podulže vrijeme mnoge vješte glave? . . .

Ljudi vrlo dubokih misli, koji pokrenuše ova pitanja, unatoč starinskom shvatanju o izvanrednoj tvoračkoj snazi mitske ličnosti Omirove, izrekoše misao, da su oni spjevovi jedan za drugijem postali onim drugim sintetičkim putem. Taka jedna misao načinila je veliku književnu vrevu u Evropi, u vrijeme kad su filološka i literarna pitanja imala prvi značaj medju ostalima. Jedni su branili Omira a drugi narod kao tvorca onijeh spjevova.

Kad se u Evropi prvi put saznalo za naše narodne pjesme, one su se pojavile da pôtpomognu pomenutu borbu. One su poslužile kao živi primjer, kako eto u samo naše doba narod pjeva u krasnim pjesmama svoju istoriju i svoj pogled na svijet.

Epska skladnost i dužina pojedinih pjesama (kao što su Banović Strahinja, Ženidba Maksima Crnojevića i ostale) potvrdjivala je još većma nove razborite kritičare u njihovu mišljenju o postanju starih jelinskih pjesama. Ovo shvatanje u zajednici s razpoloženjem nove romantične škole u evropskoj pojeziji, nakon klasičke namještenosti i napučenosti u pojeziji prošloga vijeka, željno tražaše prirodnih zvuka i prostoga livadskog mirisa, i prinese mnogo, te naše pjesme stekoše u svijetu povjerenje, što im dostoji spram one ljubavi, kojom se medju svojim narodom gaje.

Medju tijem su naše pjesme živo kupljene i objavljivane. Neumrli Vuk Štefanović Karadžić poklonio je svoj život fotografiranju i objavljivanju ovih slika narodnoga života. I drugi podjoše njegovijem putem, te se danas može reći, da je već na hartiji sve što je glavnije i valjanije, da je u ovom poslu nastupila druga mijena.

Jedan bi posao bio glavno kritičko izdanje svekolikih narodnih umotvorina. O tome sad ne ćemo govoriti. Drugi bi posao bio, da se na osnovu toga izdanja počnu pjesme sklapati u pojedine cjeline. Ovaj bi se posao mogao početi s dvije strane. Ili tražiti cjelnu i skladnost u pjesmama, koje pjevaju jednog istog junaka, ili dovoditi u red pjesme o pojedinim periodima rada i života narodnog i o pojedinim znamenitim monumentima istorijskim.

Tijem bi putem valjalo vratiti u narod ovu svojinu njegovu. Dobri i pravi pjevači, sinovi patrijalnog života i prirode, danas su posve rijetki u zemljama, kuda je »civilizacija« sa svojim novim običajima i načinima mišljenja i rada prodrla. Neznam pouzdano, ali mislim, da se neću prevariti ako kažem da je njih iz godine u godinu sve manje i u zemljama srpskim pod Turcima. Tomu je dokaz› što je baš tamo u junački ep naš prodrla i svako-

jaka diplomacija, što se od njega gradi okvir, u kome će se kazivati odanost ovoj ili onoj sili i državi. Tu je kraj dobu epa i junačke pjesme. Tu se on raspada — i taj proces ništa na svietu zadržati ne može, kao što je obično nezadržljiv svaki prirodni proces. Čim je zemljište toga epa izgubilo staru nepokolebljivu tišinu svoju, čim se čvrsto ograničeni opseg njegova znanja, vjerovanja i mišljenja oronio, odmah je i snaga njegova počela posrtati. I ne treba niko da se uplaši kad mi kažemo kako se nekadašnji vjerni drug svakog srpskog zbora — narodni guslar — malo po malo pretvara u školskog deklamatora i nalazi svoje mjesto na pozornici ili tribini; kako se pjesma njegova iz živih usta taloži na hartiji štampanih knjiga.

Mi rekosmo, da se od ovoga ne treba poplašiti, jer znamo, da će to poneki ipak učiniti. Ali uzalud. — I na što? Gubeći karakteristiku našega patrijahalnog života u svima ostalim granama njegovim, ne možemo ih samo ovdje sačuvati. Život narodni postupa napried ili nazad, vazda u svekolikoj svojoj cjelokupnosti. Ali se ništa — ponajviše ni zlo ni dobro — ne gubi bez zamjene. Mjesto starog oblika javlja se novi, koji će drugim načinom vršiti onu istu službu, onako isto, ako ne još bolje. Ako i nestane starinskog pjevanja i pjevača — kao što ih ovaj vijek već sada nema ni nalik na one, kakvi su se nalazili u početku njegovu i kakvih je moralo biti u prošlom vijeku — pjesama ne će nestati. I ako ne od sad, pomiješane u književnost, tumačene istorijom, izučavane po školama sa svake strane, ne bude od veće koristi, od manje doista ne mogu. Prije ih je čuvao neobjašnjivi narodni ponos, a njima se sladilo neko zagonetno osjećanje: od sad treba da se njime sladi bistra svijest i ponos dobro proračunat i objašnjen s razgovijetnom prošlošću, s dobro

odredjenim težnjama i zamjerama. Tu je vrijeme, kad ćemo i mi našom narodnom poezijom na ovaj drugi način gajiti narodno osjećanje, kao što nam je ona već u priličnoj mjeri izvor ljepote i čvrstoće jezika. Iz nje će se vazda učiti iskonske crte naše narodnosti u slikama iz prve ruke. One će u djelu zabavne nastave i lijepe početničke književnosti zauzeti svoje odredjeno mjesto, da čine ni više ni manje, nego ono što im može biti posao. Onda im ne će moći ni pretjerano oduševljenje pripisivati sve i sva, niti će im kakva odvratnost i nemarnost oduzimati i ono što one imaju kao svoju vječnu vrlinu.

To su dakle poslovi oko naših narodnih pjesama, koji čekaju svoje ljude, i to su od prilike zadatci, koji valja da se tijem poslovima izvrše.

Ovi poslovi negdje su početi, negdje nedirnuti. Čitav proces, o kome smo govorili, sad je uprav usred bivanja svoga. Mi smo dospjeli u posljednje čase, da pokupimo i naštampamo umotvorine našeg naroda. Sad se zna, da su one još prije dvijesta godina drugčije izgledale nego danas. S promjenama, koje je podnio jezik i ostali narodni život, mijenjale su se i one, i mijenjaće se i odjako. Dobro je dakle, što smo dospjeli da ih bar sad naštampamo. Ali da od njih načinimo kritička cjelokupna izdanja, da na osnovu tijeh pokušavamo sklapati pojedine cjeline, da ih udešavamo u naročita izdanja za školu i nastavu — nijesmo još dospjeli.

Sklapanje naših narodnih umotvorina u cjeline prije su nas počeli stranci. Poznati prevodilac naših narodnih pjesama na češki i njemački Sigfrid Kaper naštampao je 1851. prvi taki ogled pod naslovom »Lazar der Serbenzar«.[1]

[1] Lazar der Serbenzar. Nach serbischen Sagen und Heldengesängen. Wien, Franz Leo 1851.

Tu je on ogledao, da na osnovu pjesama i priča narodnih sklopi spjev umjetan ali u duhu narodnom, što je već po sebi najteža stvar i nije u svakom smislu mogućna. Toga radi se on razmahnuo na daleko, i svoj spjev započeo još iz Dušanova vremena, držeći se, koliko mu je moglo izpasti za rukom, narodnoga načina.[1] Ja mislim da se tim putem ne može mnogo postići. Ili mora ostaviti narodne umotvorine onakve, kakve su, ili upotrebiti narodnu gradju sa svijem samostalno. Ovo drugo je pokojni Joksim Nović rad bio s njegovom Lazaricom (1849) učiniti; ali on niti je upotrebio cijelu pojetsku gradju, koja se nalazi — niti je i onu, koju je upotrebio, potpuno savladao, nego je samo slijedom narodnih pjesama ispjevao svoju pjesmu, koja dalje nikakva značaja nema.

Mnogo boljim putem udario je g. P. Besonov u svojoj studiji o narodnim pjesmama našim, štampanim u Ruskoj Besjedi 1857, II.[2] On se ogledao, da po narodnim pjesmama i pričama upravo riječima njihovim, isprića propast srpskog carstva. On se dakle mnogo primakao pravome načinu, promašivši samo u tome, što je dogodjaje oko Dušanove smrti i dogodjaje oko kosovskog boja sastavio u jedno. Mi mislimo, da je bolje smatrati ih kao posebne cjeline, i ako su tijesno spojene. Dalje je g. Besonov htio da govori o cjelini, a sporedno mu je bilo da sklapa cjelinu u potpuni oblik.

Drugi je stranac, koji je na istom poslu radio, g. Adolfo D'Avril, Franzuz, koji se bavi i o slovenskoj filologiji i is-

[1] Kako to nije posve laka stvar i kako za to trebaju osobite pogodbe, pokazuje str. 48, na kojoj se hajduk predstavlja kao pandur ili lakaj, koji uvodi pjevača u sobu Milana učitelja Uroševa!

[2] Vidi srpski izrad u M. Gj. Milićevića Časovima odmora II. Biograd, 1858.

toriji. On je udario Besonovljevim putem i mi mislimo, da je dobro pogodio. Pod naslovom »La bataille de Kosovo«[1] on je prikupio, uredio i naštampao samo narodne pjesme o kosovskom boju. Opazivši sve što treba cjelini g. D'Arvile se pobrinuo, da rasturene dijelove sastavi u jedno, i taj mu je posao prilično uspio za rukom. O načinu rada on sam ovo govori: »Pjesme, koje se tiču boja na Kosovu, jesu posebne cjeline, šta više prosti odlomci, koji se ne vežu sami jedan za drugi. Take su bile i prve pjesme, od kojih se poslije sastavio sjeverni-francuski junački ep (Chanson de geste). Ja se nikako nijesam dalje mašao, nego samo ostao u krugu narodne epike, i gledao sam, da posašivam, tako reći, one komade jedan za drugi. Nijedne misli nema dodate; u formi nijesam promijenio ništa: samo sam izvadio po nekoliko stihova iz jedne pjesme, pa ih umetnuo u drugu, da bih crte bolje postavljao, i da ih ne bi gubio, i samo sam po gdjedje izbjegavao dosadno ponavljanje».[2]

Mi smo taj posao i sami usvojili i izradili ga na samim originalima, starajući se da popravimo i krenemo naprijed. Tako smo u radu D'Avrilovu nešto izmijenili, nešto dodali[3] i nešto ispravili. Postigavši tim putem mnogo ljepšu cjelinu nego što se vidi iz sklopa D'Avrilova, mi smo joj u nekoliko pomagali, što smo gdjekoje sitnice u samom tekstu zaokruglili, i na dva tri mjesta po dvije tri vrste dodali. Da su to neznatne stvari, i da su to prosto

[1] La bataille de Kossovo. Rhapsodie serbe tirée des chants populaires et traduite en français. Paris. Librairie du Luxemburg 1868.

[2] Vidi obširniju obznanu o toj knjižici u »Vili« 1868, str. 612.

[3] Tako on nije bio stavio u svoj sklop pjesmu o samom boju, koja je kao središte spjeva najvažnija.

upotrebljeni obrti samih narodnih pjesama može se uvjeriti ko uporedi ovu knjižicu s Vukovim izdanjem.

Puštajući samu knjižicu u svijet dodajemo radi objašnjenja kako se ovijem zabavismo poglavito iz tog razloga da probudimo volju za ovake poslove o narodnim pjesmama u smislu o kome naprijed govorimo. Isti takav pokušaj mogao bi se bez sumnje učiniti i od mnogobrojnih pjesama o Kraljeviću Marku. Nijesmo se tijem positnije bavili, ali držimo da bi taki pokušaj mogao ispasti bolje od ovoga, u koliko je ondje veće obilje pjesama, te bi izboru bilo na ruci masa materijala. I ako mislimo, da će ovakav posao ostati za danas smjerna želja, opet ga iznijesmo, jer se u širinama našega naroda nalazi sve više svakovrstnih radnika, pa neko može biti voljan i dokolan, da se i ovijem zabavi. Inače držimo da ne će biti na odmet ni publici ni književnosti našoj ovakim načinom sastavljeno posebno izdanje kosovskih pjesama.

U Biogradu, 25. Jula 1871.

Stojan Novaković.

Nekoliko riječi k III. izdanju

Prije svega zahvaliti nam je poduzetnoj knjižarnici Hartmanovoj, što ova zbirka pjesama može da izadje u ovom obliku i pred hrvatsku publiku. Radi toga dodali smo objašnjenja, koja srpskom izdanju nijesu bila potrebna, i reći ćemo ovdje dvije tri riječi o onom historijskom mcmentu srpske i opće jugoslovenske historije, koii je postao predmet srpske narodne epopije.

Izvor je kako toj epopiji, tako i svekolikim granama i epizodama njenim borbam s Turcima.

Od sredine 14. vijeka pa sve do samih naših dana ta je borba najsilnije i najžešće dnevno pitanje. Dok se to pitanje ne svrši, prilike srpske, kao i sviju suplemenih naroda na slovenskom jugu ne mogu se niti utvrditi niti do čega stalnog dovesti. Jer usred prvih pokušaja darovitih političara 14. i 15. vijeka, da se jugoslavenske zemlje zgrupiraju u jednu cjelinu[1] udarili su Turci. Oni su dovršili upropašćavanje Dušanovog djela, koje je knez Lazar bio počeo spasavati, oni su ugasili novo središte, koje se u Bosni, u Hercegovini i u Hrvatskoj bilo počelo njegovati s težnjama za narodnu samostalnu politiku — Vrhu tijeh

[1] Čitaj o tome dr. Fr. Račkoga »Pokret na slovenskom jugu« itd.

razvala podigli su oni svoje carstvo, bacili u ropstvo jugoslovenska plemena, ugaslli skoro sa svim klice jedinstva, koje su pojedini veći ljudi u ono vrijeme bili počeli nazirati, i zaustavili sav taj posao do naših dana, u kojima se iz mrtvih budi, u kojima se izučavaju življe nego ikad stare pogrješke i tumaranja jugoslavenskih plemena.

Svemu ovome nazatku našem, ne samo srpskom i jugoslavenskom, polazna je tačka boj na Kosovu. Srbi su bili prvi na udarcu, oni su izdržali i odbili ili preboljeli prve trske udarce, no udarac na Kosovu slomio ih je, da ostanu slomljeni sve do ovoga vijeka, sve do danas! Početak oslobadjanja istina je učinjen u ovom vijeku — no on još stoji nedovršen!

U ovome što smo spomenuli — sav je uzrok, što se narodna pojezija srpska tako rado bavila junačkom borbom i pogibijom na Kosovu. I onda, kad nije bilo nikakve nade na spasenje, nije drijemala želja slobode, i onda kad se turska sila činila nedobitna i vječita, uzdala se misao narodna u bolje dane. Na sastancima narodnim u raznim prilikama, svakome je bilo na pameti ono isto pitanje, koje i danas zauzima svako rodoljubivo srce, pitanje kako će se skinuti s vrata tudjin i osvajač, kako narod stati na svoje noge, doći do toga da sam svojom sudbinom razpolaže. To osjećanje, koje je sto puta pobijedjeno vazda nove borbe započinjalo, o čemu se radije moglo baviti svojom epskom poezijom do o oneme što je bila vječita tažnja života narodnog? . . . I ono je doista vazda boravilo na tim predmetima, vazda ih obradjivalo u stostrukim oblicima pjevanja i kazivanja, dokle ga nije predalo književnosti počecima novoga državnog života. Stoga je sa svijem prirodno, što je ono ličnosti, koje su prve pale u toj kobnoj borbi, uzvisilo na stupanj starinskih heroja, što su pjesme

o tome i danas svakome draga stvar, jer se još poteže nedovršeno kobno pitanje tolikih godina! . . . Pokraj onoga, što svakom narodu čini dragom njegovu poeziju, ovdje još i značaj političke tradicije, koji je ovim pjesmama nabavio njihovu omiljelost i njihovu duboku svezu sa životom srpskim.

Toliko za ljubav onima, kojima nebi bilo poznato kakvo je mjesto do vrlo kratkog vremena zauzimala u nas narodna pjesma, pa ga u nekoliko i danas zauzima. Kako narodna pjesma danas stoji, kako nju odmjenjuju savršenija sredstva, kojima se pokret narodni služi, o tome je nešto naprijed napomenuto, i to je predmet posebnog literarno-historijskog razmatranja.

U Biogradu, 4. Marta 1872.

St. N.

I.

Knez Lazar zida sebi zadužbinu.

Službu služi slavni knez Lazare
U Kruševcu šancu Šarenome,[1]
Službu služi svetog Amosija;[2]
Svu gospodu zove na svetoga[3]
Sa knjigama[4] i sa zdravicama.
Skùpî mu se sva srpska gospoda,
Pa je redom u sovri[5] posadi
Po gospodstvu i po starješinstvu,
Uvrh sovre slavni knez Lazare.
Tu sjedoše piti vino hladno.

Taman biše vina najvišega,[6]
I o svakom dobro besjedjahu,
Al' pošeta gospodja Milica,
Lako šeta po carskom divanu,[7]

Na njojzi je do devet ćemera,[8]
Ispod grla do devet gjerdana,[9]
A na glavi devet perišana,[10]
Povrh toga kruna pozlaćena
A u njojzi tri kamena draga,
Sjaje noćom, kako danjom sunce;
Pa besjedi slavnome Lazaru:

»Gospodine, slavni knez Lazare!
»Zazor mene u te pogledati,
»A kamo li s tobom govoriti,
»Bit' ne može govoriti hoću:
»Što bijahu Nemanjići stari,
»Carovaše, pa i preminuše,
»Ne trpaše na gomile blago,
»No gradiše s njime zadužbine,
»Sagradiše mloge manastire:
»Sagradiše visoke Dečane,
»Baš Dečane više Gjakovice;
»Pa ćaršiju više Peći ravne;
»U Drenici bijela Deviča,
»I Petrovu crkvu pod Pazarom;
»Malo više Gjurgjeve Stupove,
»Sopoćane na vrh Raške ladne,
»I Trojicu u Hercegovini,
»Crkvu Janju u Starome Vlahu;
»I Pavlicu ispod Jadovnika,
»Studenicu ispod Brvenika;

»Crkvu Žiču više Karanovca;
»U Prizrenu crkvu svetu Petku;
»Gračanicu u Kosovu ravnom[11] —
»Sve to jesu njine zadužbine!
»Ti ostade u stolu njinome
»I potrpa na gomile blago,
»A ne gradi nigdje zadužbine;
»Eto nama ne će pristat' blâgo
»Ni za zdravlje ni za našu dušu,
»A ni nama, ni kome našemu«.

»Tad' govori slavni knez Lazare:
»Čujete li, svà srpka gospodo!
»Šta govori gospodja Milica,
»Jer ne gradim nigdje zadužbine?
»Hoću gradit' crkvu Ravanicu
»U Resavi[12] kraj vode Ravana;
»Imam blaga koliko mi drago,
»Udariću temelj od olova,
»Pa ću crkvi sagraditi platna,[13]
»Sagradiću od srebra bijela,
»Pokriću je žeženijem zlatom,
»Podnizati drobnijem biserom,
»Popunjati dragijem kamenjem«.

Sva gospoda na noge ustala,
I časno se knezu poklonila:

»Gradi, kneže, biće ti za dušu
»I za zdravlje Visokom Stevanu«.[14]

No tu sjedi Obilić Milošu,
Sjedi Miloš dolje u dno sovre,
Miloš sjedi, ništa ne besjedi.
Al' to vidje slavni knez Lazare
Gdje mu Miloš ništa ne besjedi,
Nazdravi mu zlatnu kupu vina:
»Zdrav, da se mi, vojvoda Milošu
»Pa mi i ti štogodj progovori,
»Jera hoću zadužbinu gradit'«.

Skoči Miloš od zemlje na noge,
Skide s glave samur i čelenke,
Pa je časno kneza podvorio;
Dadoše mu zlatnu kupu vina,
Primi Miloš zlatnu kupu vina,
Ne pije je, poče besjediti:
»Hvala, kneže, na besjedi tvojoj!
»Što ti hoćeš zadužbinu gradit',
»Vreme nije, niti može biti;
»Uzmi, kneže, knjige carostavne[15],
»Te ti gledaj što nam knjige kažu:
»Nastalo je pošljednje vrijeme,
»Hoće Turci carstvo preuzeti,
»Hoće Turci brzo carovati;
»Oboriće naše zadužbine,

»Oboriće naše manastire,
»Oboriće crkvu Ravanicu,
»Iskopaće temelj od olova,
»Slijevaće u tope gjulove,[16]
»Te će naše razbijat' gradove;
»I crkvi će rasturiti platna,
»Slijevaće na hate[17] ratove;[19]
»Hoće crkvi pokrov rasturiti,
»Kadunama kovati gjerdane;
»Sa crkve će biser raznizati,
»Kadunama podnizat' gjerdane;
»Povadiće to drago kamenje,
»Udarit' ga sabljam' u balčake[19]
»I kadama[20] u zlatno prstenje;
»Već me ču li, slavni knez-Lazare!
»Da kopamo mermera kamena,
»Da gradimo crkvu od kamena,

»I Turci će carstvo preuzeti
»I naše će zadužbine služit'
»Od vijeka do suda božjega:
»Od kamena nikom ni kamena«.

Kad to začu slavni knez Lazare,
Tad' Milošu bio govorio:
»Hvala tebe vojvoda Milošu!
»Hvala tebe na tvojoj besjedi,
»Istina je, kako što govoriš.«

SULTAN MURAT.

*

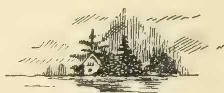

II.

Sultan Murat piše knjigu caru Lazaru.

Car Murate u Kosovo pade,
Kako pade, sitnu knjigu piše,
Te je šalje ka Kruševcu gradu
Na koljeno srpskom knez-Lazaru:
»Oj Lazare, od Srbije glavo!
»Nit' je bilo, niti može biti:
»Jedna zemlja, a dva gospodara,
»Jedna raja, dva harača daje;
»Carovati oba ne možemo.
»Već mi pošlji ključe i harače,
»Zlatne ključe od svijeh gradova,
»I harače od sedam godina:
»Ako li mi to poslati ne ćeš,
»A ti hajde u polje Kosovo,
»Da sabljama zemlju dijelimo!«

Kad Lazaru sitna knjiga dodje,
Knjigu gleda, grozne suze roni,
Glase šalje na sve četir' strane,
Koliko je srpske carevine,
I sazivl e vojske i junake,
Priklinje ih, do neba se čuje:
»Ko je Srbin i srpskoga roda,
»I od srpske krvi i koljena,
»A ne došo na boj na Kosovo,
»Ne imao od srca poroda,
»Ni muškoga ni djevojačkoga;
»Od ruke mu ništa ne rodilo,
»Rujno vino, ni šenica bela,
»Rdjom kap'o dok mu je koljenja!

III.

Carica Milica traži od cara Lazara, da joj ostavi jednog brata u Kruševcu.

Car Lazare sjede za večeru,
Pokraj njega carica Milica;
Veli njemu carica Milica:

»Car-Lazare, srpska kruno zlatna!
»Ti polaziš sjutra u Kosovo!
»Sobom vodiš sluge i vojvode,
»A kod dvora nikog ne ostavljaš,
»Care Lazo! od muškijeh glava,
»Da ti može knjigu odnijeti
»U Kosovo i natrag vratiti;
»Odvodiš mi devet mile braće,
»Devet braće, devet Jugovića:

»Ostavi mi brata bar jednoga,
»Jednog brata sestri od zakletve «

Njoj govori srpski knez Lazare:
»Gospo moja, carice Milice!
»Koga bi ti brata najvoljela
»Da t' ostavim u bijelu dvoru?«

— »Ostavi mi Boška Jugovića.«

Tada reče srpski knez Lazare:
»Gospo moja, carice Milice!
»Kada s jutra bijel dan osvane,
»Dan osvane i ograne sunce,
»I vrata se otvore na gradu,
»Ti išetaj gradu na kapiju,
»Tud će poći vojska na alaje:[21]
»Sve konjici pod bojnim kopljima,
»Pred njima je Božo Jugoviću,
»I on nosi krstaša barjaka;
»Kaži njemu od mene blagoslov,
»Nek da barjak, kome njemu drago,
»Pa nek s tobom kod dvora ostane.«

Kad u jutru jutro osvanulo,
I gradska se otvoriše vrata,

Tad išeta carica Milica,
Ona stade gradu na kapiju,
Al' eto ti vojske na alaje:
Sve konjici pod bojnim kopljima,
Pred njima je Boško Jugoviću
Na alatu vas u čistom zlatu,
Krstaš ga je barjak poklopio,
Pobratime, do konja alata.
Na barjaku od zlata jabuka,
Iz jabuke od zlata krstovi,
Od krstova zlatne kite vise,
Te kuckaju Boška po plećima;
Primače se carica Milica,
Pa uvati za uzde alata.
Ruke sklopi bratu oko vrata,
Pak mu poče tiho govoriti:
»O moj brate, Boško Jugoviću!
»Car je tebe meni poklonio,
»I tebi je blagoslov kazao,
»Da daš barjak kome tebe drago,
»Da ostaneš sa mnom u Kruševcu,
»Da imadem brata od zakletve.«

Al' govori Boško Jugoviću:
»Idi, sestro, na bijelu kulu;
»A ja ti se ne bih povratio,
»Da mi care pokloni Kruševac,

»Da mi reče družina ostala:
»Gle strašivica, Boška Jugovića!
»On ne smjede poći u Kosovo
»Za krst častni krvcu proljevati
»I za svoju vjeru umrijeti.«
Pak proćera konja na kapiju.

Al' eto ti starog Jug-Bogdana
I za njima sedam Jugovića,
Sve je sedam ustavljala redom,
Al ni jedan ni gledati ne će.

Malo vreme za tim postajalo,
Al' eto ti Jugović-Vojina,
I on vodi careve jedeke[22]
Pokrivene sa suvijem zlatom.
Ona pod njim uhvati kulaša
I sklopi mu ruke oko vrata,
Pa i njemu stade govoriti:
»O moj brate, Jugović-Vojine!
»Car je tebe meni poklonio,
»I tebi je blagoslov kazao,
»Da daš jedek kome tebe drago,
»Da ostaneš sa mnom u Kruševcu,
»Da imadem brata od zakletve.«

Veli njojzi Jugović-Vojine:
»Idi, sestro, na bijelu kulu.

»Ne bih ti se junak povratio,
»Ni careve jedeke pustio,
»Da bih znao, da bih poginuo;
»Idem, sejo, u Kosvo ravno
»Za krst časni krvcu proljevati
»I za vjeru s braćom umrijeti.«
Pak poćera konja na kapiju.

Kad to vidje carica Milica,
Ona pade na kamen studeni,
Ona pade pak se obeznani.

Ali eto ti slavnoga Lazara,
Kada vidje gospodju Milicu,
Udriše mu suze niz obraze,
On s' obzire s desna na lijevo,
Te dozivlje slugu Golubana:
»Golubane, moja vjerna slugo!
»Ti odjaši od konja labuda,
»Uzmi gospu na bijele ruke,
»Pak je nosi na tananu kulu;
»Od mene ti bogom prosto bilo,
»Nemoj ići na boj na Kosovo,
»Već ostani u bijelu dvoru.«

Kad to začu sluga Golubane,
Proli suze niz bijelo lice,

Pa odsjede od konja labuda,
Uze gospu na bijele ruke,
Odnese je na tananu kulu;
Al' svom srcu odoljet' ne može,
Da ne ide na boj na Kosovo,
Već se vrati do konja labuda,
Posjede ga, ode u Kosovo.

IV.

Car Lazar se privoljeva nebeskom carstvu.

Poletio soko tica siva
Od svetinje od Jerusalima,
I on nosi ticu lastavicu.
To ne bio soko tica siva,
Veće bio svetitelj Ilija;
On ne nosi tice lastavice,
Veće knjigu od Bogorodice,
Odnese je caru na Kosovo,
Spušta knjigu caru na koljeno!
Sama knjiga caru besedila:
»Care Lazo, čestito koljeno,
»Kome ćeš se privoleti carstvu,
»Ili voliš carstvu nebeskome,
»Ili voliš carstvu zamaljskome?

»Ako voliš carstvu zemaljskome,
»Sedlaj konje priteži kolane.
»Vitezovi sablje pripasujte,
»Pa u Turke juriš učinite,
»Sva će turska izginuti vojska;
»Ako l' voliš carstvu nebeskome,
»A ti sakroj na Kosovu crkvu,
»Ne vodi joj temelj od mermera,
»Već od čiste svile i skerleta,
»Pa pričesti i naredi vojsku;
»Sva će tvoja izginuti vojska,
»Ti ćeš, kneže, s njome poginuti.«

A kad care saslušao reči.
Misli care, misli svakojake:
»Mili Bože, što ću i kako ću?
»Kome ću se privoleti carstvu,
»Da ili ću carstvu nebeskome?
»Da ili ću carstvu zemaljskome?
»Ako ću se privoleti carstvu,
»Privoleti carstvu zemaljskome,
»Zemaljsko je za maleno carstvo,
»A nebesko u vek i do veka.«
Car volede carstvu nebeskome,
Pa sakroji na Kosovu crkvu,
Ne vodi joj temelj od mermera,
Već od čiste svile i skerleta,

Pa doziva srpskog partrijara
I dvanaest velikih vladika,
Da pričeste i narede vojsku
Da je spreman dočekati Turke.

V.

Miloš, Ivan i Milan susreću Kosovsku djevojku.

Car Lazare pričešćiva vojsku
Kod prekrasne Samodreže[23] crkve,
Tri nedelje tridest kaludjera;
Sva se srpska pričestila vojska,
Najposlije tri vojvode bojne:
Jedno jeste Milošu vojvoda,
A drugo je Kosančić Ivane,
A treće je Toplica Milane.

Kad se šeta vojvoda Milošu,
Krasan junak na ovome svetu,
Sablja mu se po kaldrmi vuče,
Svilen kalpak, okovano perje,

Na junaku kolasta azdija[24],
Oko vrata svilena marama,
Obazre se vitez oko sebe,
I ugleda Kosovku djevojku
Gde se divi slavi i junaštvu.
S' sebe skide kolastu azdiju,
S' sebe skide pa je njojzi dade:
»Na, djevojko, kolastu azdiju,
»Po čemu ćeš mene spomenuti
»Po azdiji po imenu mome;
»Evo t' idem poginuti, dušo,
»U taboru čestitoga kneza;
»Moli boga, drago dušo moja,
»Da ti s' zdravo iz tabora vratim,
»A i tebe dobra sreća nadje,
»Uzeću te za Milana moga,
»Za Milana Bogom pobratima,
»Koj' je mene Bogom pobratio,
»Višnjim Bogom i svetim Jovanom;
»Ja ću tebi kum venčani biti.»

Za njim ide Kosančić Ivane,
Krasan junak na ovome svetu,
Sablja mu se po kaldrmi vuče,
Svilen kalpak, okovano perje,
Na junaku kolasta azdija,
Oko vrata svilena marama,
Na ruci mu burma[25] pozlaćena,

Obazre se i pogleda na nju,
S ruke skide burmu pozlaćenu,
S ruke skide, pa je njojzi dade:
»Na, djevojko, burmu pozlaćenu,
»Po čemu ćeš mene spomenuti,
»A po burmi po imenu mome:
»Evo t' idem poginuti, dušo,
»U taboru čestitoga kneza;
»Moli Boga, moja dušo draga,
»Da ti s' zdravo iz tabora vratim,
»A i tebe dobra sreća nadje,
»Uzeću te za Milana moga,
»Za Milana bogom pobratima,
»Koj' je mene bogom pobratio,
»Višnjim bogom i svetim Jovanom;
»Ja ću tebi ručni dever biti.«

Za njim ide Toplica Milane,
Krasan junak na ovome svetu,
Sablja mu se po kaldrmi vuče,
Svilen kalpak, okovano perje,
Na junaku kolasta azdija,
Oko vrata svilena marama,
Na ruci mu koprena od zlata,
Obazre se i pogleda na nju,
S ruke skide koprenu od zlata,
S ruke skide, pa je njojzi dade:
»Na, djevojko, koprenu od zlata,

»Po čemu ćeš mene spomenuti,
»Po kopreni po imenu mome;
»Evo t' idem poginuti, dušo,
»U taboru čestitoga kneza:
»Moli Boga, moja dušo draga,
»Da ti s' zdravo iz tabora vratim,
»Tebe, dušo, dobra sreća nadje,
»Uzeću te za vernu ljubovcu.«

I odoše tri vojvode bojne.
Ogleda ih Kosovska djevojka,
Studnog srca, suznoga pogleda.

MILOŠ OBILIĆ.

VI.

Miloš Obilić pita za tursku vojsku i za čador sultana Murata.

Pobratime, Kosančić Ivane!
»Jesi l' tursku uhodio vojsku?
»Je li mnogo vojske u Turaka?
»Možemo li s Turci bojak biti?
»Možemo li Turke pridobiti?«

Odgovara Kosančić Ivane:
»O moj brate, Miloš Obiliću!
»Ja sam tursku vojsku uhodio,
»Jeste silna vojska u Turaka;
»Svi mi da se u sô prometnemo,
»Ne bi Turkom ručka osolili.
»Evo puno petnaest danaka

»Ja sve hodah po turskoj hordiji
»I ne nadjoh kraja ni hesapa:[26]
»Od mramora do suvu javora,
»Od javora, pobro, do Sazlije,
»Do Sazlije na ćemer ćuprije,
»Od ćuprije do grada Zvečana,
»Od Zvečana, pobro, do Čečana,
»Od Čečana vrhu do planine,
»Sve je turska vojska pritisnula:
»Konj do konja, junak do junaka,
»Bojna koplja kao čarna gora,
»Sve barjaci kao i oblaci,
»A čadori kao i snjegovi;
»Da iz neba plaha kiša padne,
»Nigdje ne bi na zemljicu pala,
»Već na dobre konje i junake.
»Murat pao na Mazgit na polje,
»Uhvatio i Lab i Sitnicu.«[27]

Još ga pita Miloš Obiliću:
»Ja Ivane, mio pobratime!
»Gdje je čador silnog car-Murata?
»Bi l' se moglo caru prodrijeti,
»Zaklati ga sred turske ordije
»Pa mu stati nogom pod gr-oce?«

Al' govori Kosančić Ivane:
»Da lud ti si mio pobratime:

»Gdje je čador silnog car-Murata,
»Usred turskog silnoga tabora,
»Da ti imaš krila sokolova,
»Pak da padneš iz neba vedroga,
»Perje mesa ne bi iznijelo.«

Tada Miloš zaklinje Ivana:
»O Ivane, da moj mili brate,
»Nerodjeni, kao i rodjeni,
»Nemoj tako knezu kazivati,
»Jer će nam se kneže zabrinuti,
»I sva će se vojska poplašiti,
»Već ovako našem knezu kaži:
»Ima dosta vojske u Turaka,
»Al' s' možemo s njima udariti.
»I lasno ih predobit' možemo;
»Jera nije vojska od mejdana,
»Već sve stare hodže i hadžije,
»Zanatlije i mlade ćardžije,[28]
»Koji boja ni vidjeli nisu,
»Istom pošli da se hljebom hrane,
»A i što je vojske u Turaka,
»Vojska im se jeste poboljela
»Od bolesti teške srdobolje,
»A dobri se konji poboljeli
»Od bolesti konjske sakagije!«

———

VII.

Miloš Obilić opadnut da hoće da izda Srbe na Kosovu.

Slavu[29] slavi srpski knez Lazare
U taboru na polju Kosovu,
Svu gospodu za sofru sjedao,
Svu gospodu i gospodičiće:
S desne strane starog Jug-Bogdana
I do njega devet Jugovića;
A s lijeve Vuka Brankovića.
I ostalu svu gospodu redom;
U zastavu vojvodu Miloša,
I do njega dv'je srpske vojvode:
Jedno mi je Kosančić Ivane,
A drugo je Toplica Milane.

Car uzima zlatan pehar vina,
Pa govori svoj gospodi srpskoj:
»Kome ć' ovu čašu nazdraviti
»Ako ću je napit' po starještvu,
»Napiću je starom Jug-Bogdanu;
»Ako ću je napit po gospodstvu,
»Napiću je Vuku Brankoviću;
»Ako ću je napit' po milosti,
»Napiću je mojim devet šura,
»Devet šura, devet Jugovića;
»Ako ću je napit' po ljepoti,
»Napiću je Kosančić Ivanu;
»Ako ću je napit po visini,
»Napiću je Toplici Milanu;
»Ako ću je napit' po junaštvu,
»Napiću je vojvodi Milošu.

»Ta nikom je drugom napit' ne ću,
»Već u zdravlje Miloš-Obilića:
»Zdrav Milošu, vjero i nevjero!
»Prva vjero, potonja nevjero!
»Sjutra ćeš me izdat' na Kosovu,
»I odbjeći turskom car-Muratu;
»Zdrav mi budi i zdravicu popij;
»Vino popij, a na čast ti pehar!«

Skoči Miloš na noge lagane,
Pak se klanja do zemljice crne:

»Hvala tebe, slavni knez-Lazare!
»Hvala tebe na tvojoj zdravici,
»Na zdravici i na daru tvome.
»Al' nehvala na takoj besjedi!
»Jer, tako me vjera ne ubila!
»Ja nevjera nikad bio nisam,
»Nit' sam bio, niti ću kad biti,
»Nego sjutra mislim u Kosovu
»Za hrišćansku vjeru poginuti;
»Nevjera ti sjedi uz koljeno,
»Izpod skuta pije hladno vino!

»A prokleti Vuče Brankoviću!
»Sjutra jeste lijep vidov danak[30],
»Vidjećemo u polju Kosovu,
»Ko je vjera, ko li je nevjera.
»A tako mi Boga velikoga!
»Ja ću otić' sjutra u Kosovo,
»I zaklaću turskog car-Murata,
»I staću mu nogom pod gr-oce;
»Ako li mi Bog i sreća dade,
»Te se zdravo u Kruševac vratim,
»Uhvati ću Vuka Brankovića,
»Vezaću ga uz to bojno koplje,
»Kao žena kudjelj' uz preslicu,
»Nosiću ga u polje Kosovo.«

Pa on skoči na noge lagane,
Za Milošem oba pobratima,
Dom'koše se vrata na čadoru,
Otidoše u polje Kosovo.

VIII.

Kosovski boj.

Kad u jutru danak osvanuo,
Čudna graja u polju Kosovu,
Obadve se naredjuju vojske,
S obe strane zaleću vitezi;
Na Kosovo udariše Turci.

Mače vojsku Bogdan Juže stari,
S devet sina devet Jugovića,
Kako devet sivih sokolova,
U svakog je devet hiljad' vojske,
A u Juga dvanaest hiljada,
Pa se biše i sekoše s Turci:
Sedam paša biše i ubiše.
Kad osmoga biti započeše,

Al' pogibe Bogdan Juže stari
I izgibe devet Jugovića,
Kako devet sivih sokolova,
I njihova sva izgibe vojska.

Makoš' vojsku tri Mrnjavčevića[31]
Ban Uglješa i vojvoda Gojko
I sa njima Vukašine kralje,
U svakoga triest hiljad' vojske,
Pa se biše i sekoše s Turci:
Osam paša biše i ubiše,
Devetoga biti započeše,
Pogiboše dva Mrnjavčevića,
Ban Uglješa i vojvoda Gojko,
Vukašin je grdnih rana dop'o,
Njega Turci s konjma pregaziše
I njihova sva izgibe vojska.

Mače vojsku herceže Stjepane[32]
U Hercega mnoga silna vojska,
Mnoga vojska šesdeset hiljada,
Te se biše i sekoše s Turci:
Devet paša biše i ubiše,
Desetoga biti započeše,
Al' pogibe herceže Stjepane,
I njegova sva izgibe vojska.

Mače vojsku srpski knez Lazare,
U Laze je silni Srbalj bio,
Sedamdeset i sedam hiljada,
Pa razgone po Kosovu Turke,
Ne dadu se ni gledati Turkom,
Da kamo li bojak biti s Turci;
Tad bi Laza nadvladao Turke.

No gde sreća, tu je i nesreća,
Bog ubio Vuka Brankovića,
On izdade tasta na Kosovu
I odvede dvanaest hiljada,
Braćo moja, ljutog oklopnika.
Proklet bio i ko ga rodio,
Prokleto mu pleme i koleno!

Tada Lazu nadvladaše Turci
I pogibe srpski knez Lazare,
I njegova sva izgibe vojska,
Sedamdeset i sedam hiljada!
Sve je sveto i čestito bilo,
I milome Bogu pristupačno.

IX.

Glasi o boju na Kosovu.

Pošetala carica Milica
Ispod grada bijela Kruševca,
S njome šeću dvije mile kćeri:
Vukosava i lijepa Mara[33],
K njima jezdi Vladeta vojvoda
Na doratu na konju dobrome;
Vladeta je konja oznojio
I u b'jelu pjenu obukao.

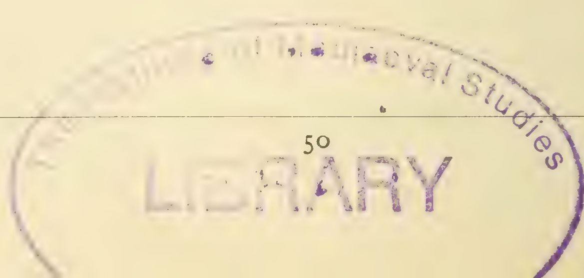
Pita njega carica Milica:
»Oj Boga ti, kneževa vojvodo!
»Što si tako konja oznojio?
»Ne ideš li sa polja Kosova?

»Ne vidje li čestitoga kneza,
»Gospodara i moga i tvoga?«

Al' besjedi Vladeta vojvoda:
»Oj Boga mi, carice Milice!
»Ta ja idem sa polja Kosova,
»Al' ne vidjeh čestitoga kneza,
»Već ja vidjeh kneževa zelenka,
»Ćeraju ga po Kosovu Turci,
»A knez mislim da je poginuo.«

Kad to začu carica Milica,
Proli suze niz bijelo lice,
Pak još pita Vladetu vojvodu:
»Još mi kaži, kneževa vojvodo!
»Kad si bio na Kosovu ravnu,
»Ne vidje li devet Jugovića
»I desetog starog Jug-Bogdana?

Al' besjedi Vladeta vojvoda:
»Ta ja prodjoh kroz Kosovo ravno,
»I ja vidjeh devet Jugovića
»I desetog starog Jug-Bogdana:
»Oni bjehu u pola Kosova,
»Krvave im ruke do ramena
»I zeleni mači do balčaka;

»Ali su im malaksale ruke,
»Sijekući po Kosovu Turke«.

Još mu reče carica Milica:
»Stan' počekaj, kneževa vojvodo!
»Ne vidje li još dva zeta moja:
»Brankovića, Miloš Obilića?«

Al' besjedi Vladeta vojvoda:
»Ta ja prodjoh kroz Kosovo ravno,
»I ja vidjeh Miloš Obilića:
»On stajaše u polju Kosovu,
»Na bojno se koplje naslonio,
»Bojno mu se koplje prelomilo,
»Pak na njega Turci navališe,
»Do sad mislim, da je poginuo;
»Al' ne vidjeh Vuka Brankovića,
»Ne vidjeh ga, ne vid'lo ga sunce!
»On izdade čestitoga kneza,
»Gospodara i moga i tvoga.«

Istom oni tako besjedjahu,
Al' eto ti sluge Milutina,
Nosi desnu u lijevoj ruku,
Na njemu je rana sedamnaest,
Vas mu konjic u krv ogreznuo,

Veli njemu gospodja Milica:
»Što je, bolan! slugo Milutine?
»Zar izdade cara na Kosovu?«

Al' govori sluga Milutine:
»Skin' me, gospo, sa konja viteza,
»Umij mene studenom vodicom,
»I zalij me crvenijem vinom;
»Teške su me rane osvojile.«

Skide njega gospodja Milica,
I umi ga studenom vodicom,
I zali ga crvenijem vinom.

Kad se sluga malo povratio,
Pita njega gospodja Milica:
»Što bi, slugo, u polju Kosovu?
»Gdje pogibe slavni kneže Lazo?
»Gdje pogibe stari Jug Bogdane?
»Gdje pogibe devet Jugovića?
»Gdje pogibe Miloš vojevoda?
»Gdje pogibe Banović Strahinja?
»Šta učini Vuče Brankoviću?«

Tada sluga poče kazivati:
»Svi ostaše, gospo u Kosovu.

»Gdje pogibe slavni knez Lazare,
»Tu su mloga koplja izlomljena,
»Izlomljena i turska i srpska,
»Ali više srpska, nego turska,
»Braneć', gospo, svoga gospodara;
»Gospodara, slavnog knez-Lazara.
»A Jug ti je, gospo, poginuo,
»U početku, u boju prvome.
»Pogibe ti osam Jugovića,
»Gdje brat brata izdati ne šćede,
»Dokle godje jedan tecijaše;
»Još ostade Boško Jugoviću,
»Krstaš mu se po Kosovu vija,
»Još razgoni Turke na buljuke,[34]
»Kao soko tice golubove.
»Gdje ogreznu krvcu do koljena,
»Tu pogibe Banović Strahinja.
»Miloš ti je, gospo, poginuo
»Kod Sitnice kod vode studene,
»Gdjeno mlogi Turci izginuli:
»Miloš zgubi turskog car-Murata
»I Turaka dvanaest hiljada;
»Bog da prosti, ko ga je rodio!
»On ostavi spomen rodu srpskom,
»Da se priča i pripovijeda
»Dok je ljudi i dok je Kosova.

»A ne pitaj za prokletog Vuka
»Grobnica mu kosti izmetala!
»On je srpsku slavu ugasio,
»On izdade cara na Kosovu!«

X

Kosovska djevojka.

Uranila Kosovska djevojka,
Uranila rano u nedelju,
U nedelju prije jarka sunca,
Zasukala bijele rukave,
Zasukala do belih lakata.
Na plećima nosi hleba bela,
U rukama dva kondira zlatna,
U jednome hladjane vodice,
U drugome rumenoga vina;
Ona ide na Kosovo ravno,
Pa se šeće po razboju mlada,
Po razboju čestitoga kneza,
Te prevrće po krvi junake;
Kog junaka u životu nadje,
Umiva ga hladjanom vodicom,

Pričešćuje vinom crvenijem
I zalaže hlebom bijelijem.

Namera je namerila bila
Na junaka Orlovića Pavla,
Na kneževa mlada barjaktara,
I njega je našla u životu,
Desna mu je ruka osečena
I lijeva noga do kolena,
Vita su mu rebra izlomljena,
Vide mu se džigerice bele;
Izmiće ga iz te mloge krvce,
Umiva ga hladjanom vodicom,
Pričešćuje vinom crvenijem
I zalaže hlebom bijelijem.

Kad junaku srce zaigralo,
Progovara Orloviću Pavle:
»Sestro draga, Kosovska djevojko!
»Koja ti je golema nevolja,
»Te prevrćeš po krvi junake?
»Koga tražiš po razaboju mlada?
»Ili brata ili bratučeda?
»Al' po grehu stara roditelja?«

Progovori Kosovska djevojka:
»Dragi brate, delijo neznana!

»Ja od roda nikoga ne tražim:
»Niti brata, niti bratučeda,
»Ni po grehu stara roditelja.

»Mož' li znati, delijo neznana,
»Kad knez Laza pričešćiva vojsku,
»Kod prekrasne Samodreže crkve.
»Tri nedelje tridest kaludjera?
»Sva se srpska pričestila vojska,
»Najposlije tri vojvode bojne;
»Jedno jeste Milošu vojvoda,
»A drugo je Kosančić Ivane,
»A treće je Toplica Milane,
»Tri viteza bolji od boljega,
»Onakijeh na svijetu nema,
»Sablje im se po kaldrmi vuku,
»Na glavama svileni kalpaci,
»Po kalpacih okovano perje,
»Na junacih kolaste azdije.
»Oko vrata svilene marame,
»Na rukama burme pozlaćene.
»Kada prodje Miloš Obiliću,
»Pokloni mi kolastu azdiju;
»Kada prodje Kosančić Ivane,
»Pokloni mi burmu pozlaćenu;
»Kada prodje Toplica Milane,
»Pokloni mi koprenu od zlata,

»Zaruči me, za vjernu ljubavcu.
»Njih ja danas po razboju tražim.«

Al' besedi Orloviću Pavle:
»Sestro draga, Kosovko djevojko!
»Vidiš, dušo, ona koplja bojna
»Ponajviša i ponajgušća,
»Onde j' pala krvca od junaka,
»Ta dobrome konju do stremena,
»Do stremena i do uzendjije,
»A junaku do svilena pasa,
»Onde su ti sva tri poginula,
»Već ti idi dvoru bijelome,
»Ne krvavi skuta i rukava.«

Kad djevojka saslušala reči,
Proli suze niz bijelo lice.
Ona ide svom bijelom dvoru
Kukajući iz bijela grla:
»Jao jadna! hude li sam sreće!
»Da se jadna, za zelen bor uhvatim,
»I on bi se zelen osušio«.

XI.

Obretenije glave kneza Lazara.

Kad Lazaru odsekoše glavu
Na ubavu na polju Kosovu,
Od Srblja se niko ne desio,
Već se desi jedno Ture mlado,
Jeste Ture, al' je od robinje.
Rodila ga Srpkinja robinja,
Pa besedi tursko momče mlado;
»Ao Turci, moja braćo draga!
»Ovo j' glava jednog gospodara.
»Grehota je od Boga jednoga,
»Da je kljuju orli i gavrani,
»Da je gaze konji i junaci!«
Uze glavu svetoga Lazara,
Zavi u skut kolaste azdije,

Pa j' nosio do vode kladenca,
Spušta glavu u vodu kladenac.

Stajala je glava u kladencu
Lepo vreme četrdeset leta.
A ubavo[35] na Kosovu telo,
Ni ga jedu orli ni gavrani,
Ni ga gaze konji ni junaci.

Mili Bože na svem tebi hvala!
Podigle se kiridižje[36] mlade
Od ubava Skadra na Bojani,
Oni voze Grke i Bugare,
Oni idu Nišu i Vidinu,
Na Kosovu konak učinili.
Večerale kiridžije mlade,
Večerale, pak su ožednile;
Izmedj' sebe venjer[37] užegoše,
Užegoše venjer jasnu sveću,
Oni traže vode po Kosovu.
Namera ih namerila bila,
Namerila na vodu kladenca,
Jedan veli kiridžija mladi:
»Ev' u vodi mesečine sjajne!«
Drugi veli kiridžija mladi:
»Nije, braćo, mesečina sjajna!«
Treći muči, ništa ne besedi.

Okrenu se pravo ka istoku,
Pa pomenu Boga istinoga,
Ist'nog Boga i svetog Nikolu:
»Pomoz' Bože i oče Nikola!«
Pa zagazi u vodu kladenca,
Te izvadi iz kladenca glavu
Svetitelja srpskoga Lazara,
Pa je meće na zelenu travu,
I zahiti vode u kondiru.

Dok se žedni vodom obrediše,
Kad su crnoj zemlji pogledali,
Nesta glave sa zelene trave,
Ode glava preko polja sama,
Sveta glava do svetoga tela,
Pripoji se kao što j' i bila.

Kad u jutro beo dan osvanu,
Glas dadoše kiridžije mlade,
Glas dadoše starim sveštenikom.

I tu dodje mlogo sveštenika,
Tri stotine starih sveštenika,
I dvanaest velikih vladika,
I četiri stara patrijara:
Prvo pećki, drugo carigradski,
Vasiljenski i jerusalimski;

Oblačiše velike odežde,
I na glave kape kamilavke,
I u ruke knjige starostavne[38],
Pa čitaše velike molitve,
I držaše velika denija[39],
Za tri dana i tri noći tavne
Ni sedoše, ni se odmoriše,
Ni legoše, ni sanka imaše,
Mole sveca, kud će svetac poći,
Da kojoj će Laza zadužbini:
Il' Opovu, ili Krušedolu,
Il' će Jasku, ili Beneševoj,
Il' Rakovcu, ili Šišatovcu,
Il' će Gjivši, ili Kuveždinu[40],
Da ili će u Maćedoniju[41].
Ne će svetac zadužbini tudjoj,
Već on hoće svojoj zadužbini,
A u svoju krasnu Ravanicu[42]
Pod visokom pod Kučaj-planinom,
Što je Laza sagradio crkvu
Za života jošte za svojega,
Sagradio sebi zadužbinu
O svom hlebu i o svome blagu,
A bez suza bez sirotinskijeh!

Objašnjenja.

[1] Šanac je opkop, ovdje će *„Šancu šarenomu“* značiti u utvrdjenoj varoši ili gradu, kao što se Kruševac sâm u ovoj istoj pjesmi na drugom mjestu nazivlje gradom.

[2] Sveti Amosije pada na dan 15. lipnja po istočnom kalendaru. Taj dan je knez Lazar imao svoje krsno ime ili slavu, radi toga se služila služba. Šta je slava vidi pod 3.

[3] U Srba je stari običaj slaviti *slavu* ili *krsno ime,* koje se drži kao svečani porodični dan, i ostaje kao kućna ili porodična slava. Na svu priliku je to staro slavensko proslavljanje bogovah domaćih ili porodičnih. Dokaz je, što se danas onaj svetac, koji se slavi, smatra za porodičnoga patrona i mijenja se, ako se tko u nevolji drugom svetom zavjetuje i na dobro izadje, te misli, da mu je tijem pomoženo. U ovom slučaju se slava mijenja. Neki drže da se slave oni dani, kad je koja porodica primila hrišćanstvo, no to je teško primiti. Za slavu se sprema žito po starinskom načinu. To se žito zove po mnogijem krajevima koljivo, jasan znak, da su mjesto žita u staro vrijeme prave žrtve životinjske klane, i da je običaj jednog izvora sa larima i penatima rimskim. Običaj se ovaj i danas više no i jedan sačuvao medju Srbima, i osobito je drag i poštovan. Proslavljenje ovog običaja znače riječi o Lazaru: *„Svu gospodu zove na svetoga.“*

[4] *Knjiga* u pjesmama znači koliko pismo ili list.

[5] *Sovra* ili trpeza je sto za kojim se objeduje.

[6] *„Taman biše vina najvišega“* znači: taman biše u najvišem piću. Vino po metonimji stoji mjesto pića. Daničića Sintaksa, 49.

[7] *Divan* je savjet ili vijeće.

[8] *Ćemer* je turska riječ kao divan. Na svu priliku znači ovdje nizove novaca. Po tome bi ta vrsta u pjesmi bila poznijega postanja.

[9] *Gjerdan* su nizovi oko vrata, od novaca, bisera ili čega na tu priliku. Stare srpske gospodje rado su se kitile biserom.

[10] *Perišani* su nakiti od srebra, koji su se vješali na glavu ispod vijenca, što se na glavu metao. U nekoliko se po planinskim mjestima sačuvao do danas i nakit i ime mu. Biogradski muzej narodni ima tijeh perišana.

[11] Mjesta, što se spominju, svekoliko su crkve po Staroj Srbiji i okolini, koje se i danas nalaze, koja cijela koja razvaljena od Turaka.

[12] *Resava* je rijeka u Srbiji, koja se uljeva u Moravu, s desne strane, kod varošice Svilajenca.

[13] *Platno* je strana zida.

[14] *Visoki Stevan* je sin cara Lazara, koji je u početku 15. vijeka vladao Srbijom kao despot.

[15] Pod *knjigama carostavnim* razumijevaju se kao nekakve proročke knjige, u kojima se može vidjeti šta će biti. Drugda se zovu i *starostavne.*

[16] *Gjul* inače *gjule*, turska riječ, znači topovsku kuglu.

[17] *Hat* je dobar jahači konj.

[18] *Rahat* je sva oprema konjska.

[19] *Balčak* je držanje od sablje.

[20] *Kada*, dimin, *kaduna*, znači turska gospoda.

[21] *Alaj* je četa ili odjeljenje vojske.

[22] *Jedek* je paradni konj.

[23] *Samodreža* je crkva na Kosovu,

[24] *Kolasta je ázdija* ogrtač ili *toga.*

[25] *Burma* je prost prsten, bez kamena ili potpisa

[26] *Hersap* je račun.

[27] *Lab i Sitnica* su rijeke koje teku kroz Kosovo.

[28] *Ćardžije* su trgovci.

[29] Šta je *slava* vidi pod 3.

[30] *Vidov dan* je na 15. lipnja. S tim danom je svezana nešto uspomena od starog slovenskog predhrišćanskog kalendara. Ima i danas običaj brati u oči tog dana cvijeće, koje je tada u cvatu, a zove se *vidovčica*, pokiseliti ga u oči Vidova dana u vodu, pa se sjutra onom vodom umiti.

[31] *Mrnjavčevići* su vlasteoska porodica, koju je Dušan podigao u red vlastele. Od njih je kralj Vukašin, koji se dočepao srpskog prijestola ubivši Dušanovog sina Uroša.

[32] *Herceg Stjepan* je od vlasteoske porodice Hranića iz Hercegovine. Bio je Herceg svetoga Save, t. j. zemalja što se sad zovu Hercegovinom (i ako tu ima dosta da se prečišća šta je kad bila Hercegovina) i po njemu se Hercegovina tijem imenom i prozvala. Umr'o je 1466. On nije mogao biti na Kosovu, no take licentiae poeticae ima dosta u narodnim pjesmama.

[33] Vukosava i Mara su kćeri Lazareve. Vukosava je bila za Milošem a Mara za Vukom Brankovićem. Toliko narodno predanje, no istorija nije na čisto sa udajom i sa imenima kćeri Lazarevih. Toliko stoji da su mu Miloš i Vuk bili zetovi.

[34] *Buljuk* je gomila.

[35] *Ubav* je lijep.

[36] *Kiridžije* su ljudi, koji na konjima ili na kolima prenose robu iz mjesta u mjesto.

[37] *Venjer* je svjetionik.

[38] *Starovne.* Vidi šta je rečeno pod brojem 15.

[39] *Denije*, upravo *bdenije*, die Vigilien, riječ crkvena.

[40] *Kuveždin* i sva imena pred njim imena su manastira srpskih po Fruškoj gori.

[41] Pod *Maćedonijom* razumijevaju narodne pjesme često i Staru Srbiju. To je otuda što eksaktnost geografije i chronologije nikad nije tražiti u narodnim pjesmama.

[42] Lazareva zadužbina *Ravanica* i danas stoji prilično cijela u Srbiji u Pomoravlju, blizu mjesta Čuprije, u planini.

Gdje je što.

Strana:

515010

PG 1464 .K6 1901 IMS
Kosovo 6. izdanje. --

PONTIFICAL INSTITUTE
OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK
TORONTO 5, CANADA